

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2567)

พุทธวิถีสู่สันติภาพ BUDDHITS PATH TO PEACE

¹พระนราศักดิ์ วรรณโม, ²พระบุญทรง ปุณฺณธโร,
³พระมหาจันทกมล อภิตโน, และ ³ประสิทธิ์ วงศ์รีเทพ
¹Phra Narasuk Varadhammo, ²Phra Boonsong Punnatharo
³Phramaha Jinkamol Aphiratana, and ⁴Prasit Wongaritep
¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Received: 2024-09-11

Revised: 2024-10-22

Accepted: 2024-11-07

¹Mahachulalongkorn University Chiangmai Campus, Thailand

¹Corresponding Author, E-mail: varadhammo14@gmail.com

บทคัดย่อ

พุทธวิถีสู่สันติภาพ เป็นความหวังสุดท้ายที่จะนำพาวิถีอารยธรรมไปสู่การพัฒนาสันติภาพ โดยเริ่มที่การพัฒนาในปัจเจกบุคคล ให้อยู่ร่วมกันด้วยด้วยหลักเว้นจากการเบียดเบียนกันด้วย กาย วาจา และใจ ฝึกปฏิบัติพัฒนาตนให้หลุดพ้นจาก โลภะ โทสะ โมหะ ด้วยกุศลกรรมบถ 10 ที่อิงอาศัยหลักของ “ไตรสิกขา” รวมทั้งพิจารณาด้วยหลักโยนิโสมนสิการ เพราะสันติภาพที่แท้จริงต้องเกิดขึ้นจากจิตใจของมนุษย์ก่อน トラบใดที่จิตใจของบุคคลยังมีความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นเชื้อแห่งความขัดแย้งความรุนแรง สันติภาพที่แท้จริงจะเกิดขึ้นไม่ได้ ซึ่งสันติภาพภายในนี้ จะอยู่ในระดับความรู้แจ้ง ทำให้จิตมีอิสรภาพ หลุดพ้นจากรากเหง้าของอกุศลมูล 3 ตระหนักถึงความทุกข์ความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้น แปรเปลี่ยนเป็นความรัก ความเมตตา กรุณา จากภายในสู่ภายนอก แบ่งปันความรักความปรารถนาดีต่อคนรอบข้าง ต่อสังคม และประเทศชาติสืบไป

คำสำคัญ: สันติภาพ; ความรุนแรง; พุทธวิถี

Abstract

The Buddhist path to peace is the ultimate hope for leading civilization towards the development of peace, beginning with the development of individuals to coexist without harming each other in thought, word, or deed. Practicing to free oneself from greed, hatred, and delusion through the ten wholesome actions based on the Threefold trainings, as well as thoughtful consideration with Yonisomanasikara Principle, because true peace must first

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2567)

arise from the human mind. As long as a person's mind is still tainted by greed, anger, and delusion, which are the root causes of conflict and violence, true peace cannot be achieved. This inner peace resides at the level of enlightenment, liberating the mind from the roots of evil. It fosters awareness of potential suffering and violence, transforming these into inner love, compassion, and kindness. This compassion extends outward, sharing love and goodwill with others, society, and the nation.

Keywords: Peace; Violence; Buddhists Path

บทนำ

สมัยพุทธกาลความขัดแย้งระหว่างแคว้นศากยะ และโกลิยะนั้น เป็นความขัดแย้งที่ว่าด้วย “การแย่งชิงทรัพยากรน้ำ” ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็ต้องการน้ำเช่นเดียวกัน โดยแม่น้ำโรहिณีเป็นสายน้ำที่อยู่กึ่งกลางของเขตแดนระหว่างทั้งสองแคว้น ปิณนั้นเกิดภัยแล้งทำให้น้ำไม่เพียงพอต่อการกสิกรรม จึงเกิดการแย่งน้ำกันระหว่างเกษตรกรทั้งสองแคว้นและเกิดการทะเลาะกันจนเรื่องราวนานปลายใหญ่โตจากการด่าโคตรเหง้าซึ่งกันและกัน จึงเกิดเป็นข่าวลือเป็นทอด ๆ ทราบไปถึงผู้ปกครองทั้งสองแคว้นทำให้เกิดความเคียดแค้น ซึ่งผู้ปกครองทั้งสองฝ่ายไม่ทราบแน่ชัดว่าสาเหตุการทะเลาะเกิดจากเรื่องอะไร รู้แต่เพียงว่าถูกอีกฝ่ายด่าโคตรเหง้าของตน ความร้อนแรงแห่งอากาศธาตุยามนั้น มีอาจแล้งและร้อนเท่าจิตใจมนุษย์ผู้มากด้วยทิฐิมุ่งแต่จะเอาชนะกัน จึงเกิดความโกรธและกริยาทัพเพื่อทำสงครามให้แตกดับกันไป และเมื่อพระพุทธองค์เสด็จไปห้ามจึงถามว่าทำสงครามกันด้วยสาเหตุอันใด ทั้งสองฝ่ายก็ไม่ทราบแน่ชัดว่ามาจากสาเหตุใด จึงทรงชักใช้ไล่เสียงถึงต้นตอจนทราบมูลเหตุ และทรงถามว่า “ระหว่างน้ำกับญาติพี่น้องอย่างไหนมีค่ามาก น้อยกว่ากัน” ทุกคนตอบว่า “น้ำมีค่าน้อย ญาติมีค่ามากกว่า” พระองค์จึงเตือนสติว่า แล้วจะมาฆ่ากันเพราะเรื่องน้ำทำไม

พุทธจริยศาสตร์ที่ทรงใกล้เคียงข้อพิพาท เดือนสติมิให้ทั้งสองฝ่ายลูแกโทษเพียงแค่คำพูดบางคำจนลืมสติหน้ามืดเพียงเพราะความโกรธ ความเคียดแค้น เพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ทางวัตถุถึงกับต้องทำลายล้างกัน สิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสว่า ระหว่างน้ำกับชีวิตคนอย่างไหนมีค่ากว่ากัน จนล่วงมา 2500 มาแล้ว จึงถูกลืมเลือน สังคมมนุษย์ปัจจุบันจิตใจได้ตกต่ำลง โหดร้ายเพราะอวิชชา ตัณหาครอบงำ การทำลายล้างเพราะการแย่งชิงอำนาจที่เกิดจาก โลภะ โทสะ โมหะ การเบียดเบียนกันทั้งทาง กาย วาจา ใจ สามารถเกิดขึ้นได้ทุกวันทุกสถานที่ ไม่เว้นแม้แต่ในสื่อสังคมออนไลน์ นอกจากเบียดเบียนผู้อื่นแล้ว มนุษย์ยังมีการเบียดเบียนตนเองทำตนเองให้เดือดร้อนอีก ด้วยการบ่อนทำลายสุขภาพอนามัยของตนเอง เช่นการ การสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า เสพติดสิ่งให้โทษ จึงทำให้ ตับ ปอด หัวใจ มันทรมอง สูญเสียสันติภาพ ก็ในเมื่อสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นกับตนเองไม่ได้แล้วจะไปสร้างสันติภาพให้แก่ผู้อื่นได้อย่างไร

พุทธศาสนามีหลักการและทำที่ที่ชัดเจนมากของการไม่เบียดเบียน ไม่ใช้ความรุนแรงต่อผู้อื่น ซึ่งก็ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะความรุนแรงที่กระทำต่อมนุษย์เท่านั้น หากแต่รวมถึงต่อสรรพชีวิตอื่นและสิ่งแวดล้อมด้วย

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2567)

หลักธรรมในพุทธศาสนาสามารถที่จะขัดเกลา กาย วาจา ใจ ของปุถุชน ให้เป็นมนุษย์สุตพิเศษ รู้ดี รู้ชั่ว รู้ควร ทำ ไม่ควรทำ รู้วิธีแปรเปลี่ยน โลกะ โทสะ โมหะ ให้เป็นวิถีของการดำเนินชีวิตอย่างสันติภาพ และสันติสุข

สันติภาพ

คำว่า สันติ หรือ สันติภาพ หมายถึง ความสงบ ความหมายของสันติภาพที่ให้อำนาจโดยราชบัณฑิตนี้ เป็นความหมายในเชิงลบ เพราะเมื่อพูดว่า “สงบ” ย่อมบ่งนัยว่าสงบจากสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ คือ ปราศจากสิ่งที่ไม่ตรงข้ามกับสันติภาพ เช่น เมื่อพูดว่าทะเลสงบ ย่อมหมายถึง สงบจากคลื่น ดังนั้น เมื่อกล่าวว่า สันติภาพ คือ ความสงบ ย่อมหมายถึงสงบจากสิ่งที่ไม่ใช่สันติภาพ นอกจากความหมายในเชิงลบนี้แล้วยังมีความหมายในเชิงบวกด้วย คือหมายถึง ความสุข เมื่อนำความหมายเชิงลบและเชิงบวกของสันติภาพมารวมเข้าด้วยกัน ทำให้ได้ ความหมายของสันติภาพใหม่คือความสงบสุข การมีมิตรภาพสูงสุดต่อกันเริ่มต้นจากมนุษย์ในส่วนที่เป็นปัจเจกบุคคลแล้วจึงค่อยๆขยายออกไปเป็นระหว่างมนุษย์กับมนุษย์อื่น ๆ ซึ่งมีมนุษยธรรมสมบูรณ์ด้วยกัน ท่านพุทธทาสได้กล่าวถึงผลที่เกิดตามมาว่าทำให้มีมิตรภาพสูงสุดคือ ความเป็นเพื่อนระหว่างกันโดยถือหลักความจริงตามธรรมชาติว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนกันเกิด เพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อนตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น และการมีมิตรภาพสูงสุดนี้ ท่านกล่าวว่าสามารถขยายออกไปเป็นมิตรภาพระหว่างคนกับสัตว์ คนกับต้นไม้ ซึ่งจะทำให้ไม่มีการเบียดเบียนกัน (Buddhadas Bikkhu, 1988)

“สันติภาพ มาจาก สันติ + ภาวะ ภาวะแปลเป็นไทยก็เป็น ภาพ ภาวะก็คือความเป็น เอาไปต่อท้ายอะไรก็ได้แทบจะไม่มี ความหมายในตัวสันติภาพก็คือ ภาวะแห่งสันติ ได้แก่ ตัวสันติภาพนั่นเอง ในทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ ภาวะที่เป็นสันติก็คือภาวะที่มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคม สามารถที่จะใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างมีความสุข มีความรักและช่วยเหลืออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งเป็น ทัศนะ ที่สอดคล้องกับทัศนะของนักสันติวิธีของโลกตะวันตก ในแง่ที่มองว่ามนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคมต้องหาแนวทางในการที่จะอยู่ร่วมกันโดยปราศจากความขัดแย้ง ปราศจากการใช้อาวุธในการทำสงครามทำร้ายซึ่งกันและกัน อันนำมาซึ่งความสูญเสียของชีวิตและทรัพย์สิน (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2015)

ประเภทของสันติภาพ

สันติภาพภายนอก คือจุดเริ่มต้นของการแสวงหาแนวทางสู่สันติวิธี เนื่องจากนักสันติภาพส่วนมากในแถบตะวันตก มักมุ่งแสวงหาสันติภาพภายนอก ซึ่งในความหมายของสันติภาพ ที่ว่าเป็นภาวะ หรือสถานการณ์ที่ปราศจากความรุนแรง ความขัดแย้งในสังคม ขณะที่พุทธศาสนาได้อธิบายความหมายของสันติภาพภายนอกไว้ดังนี้ ความสงบสุข ความไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีต่อกัน มีความรัก ความเมตตาต่อสรรพสิ่งต่าง ๆ มีความเคารพในสิทธิความเป็นมนุษย์ความหมายสันติภาพภายนอกส่วนใหญ่จะหมายถึง ความอยู่ดี มีสุขของประชาชนหรือสังคม หรือโลกทั้งหมด ซึ่งเป็นภาวะที่ทุกคนมองเห็นและรับรู้ได้ เกิดขึ้นจากการที่สังคมมีความสงบเรียบร้อย ไม่มีสงคราม ไม่เบียดเบียนกัน หากมองในด้านกระบวนการ ยังเป็นกระบวนการที่ แสดงออกด้วยความพยายามช่วยกันหาทางออกของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาแล้ว และหาทางป้องกันสงครามไม่ให้เกิดขึ้นใหม่อีก ซึ่งทางออกจะอยู่บนความพอใจของทุกฝ่าย เรียกว่า เป็นสภาพที่

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2567)

เรียกว่า สมานฉันท์ จะเห็นได้ว่าสันติภาพภายนอกนี้จะเป็นสันติภาพที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนจากปรากฏการณ์ภายนอกเป็นสำคัญ ทั้งนี้สันติภาพภายนอกที่ยั่งยืนนั้นจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากขาดสันติภาพภายใน (Phrakru Prachot Ratanakorn, 2015)

สันติภาพภายใน จะเกิดขึ้นได้ไม่ควรละเลยมิติด้านจิตใจ เพราะสันติภาพที่แท้จริงต้องเกิดขึ้นจากจิตใจของมนุษย์ก่อน ตราบใดที่จิตใจของบุคคลยังมีความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นเชื้อแห่งความขัดแย้ง สันติภาพที่แท้จริงจะเกิดขึ้นไม่ได้ ซึ่งสันติภาพภายในนี้ จะอยู่ในระดับความรู้อย่างแท้จริง ทำให้จิตมีอิสรภาพ หลุดพ้นจากรากเหง้าของกิเลส จึงหมายถึง วิมุตติ คือความหลุดพ้น ดับกิเลส ไม่มีทุกข์ ซึ่งมนุษย์สามารถพัฒนาได้สูงสุดจนถึงขั้นที่เรียกว่า นิพพาน ได้

สภาพปัญหาของสันติภาพ

สภาพปัญหาของสันติภาพภายใน สิ่งที่ทำให้จิตใจร้อนลุ่มเป็นทุกข์ เพราะความทะยานอยากได้ จึงถูกอำนาจของกิเลสตัณหาครอบงำจิตใจความอยากที่ว่านั้น ได้แก่ 1) กามตัณหา ความทะยานอยากในกามคุณ 2) ภวตัณหา ความทะยานอยากในสิ่งที่ปรารถนา 3) วิภวตัณหา ความทะยานอยากในสิ่งที่ไม่ปรารถนา ผู้ที่ตกอยู่ใต้อำนาจแห่งตัณหาเพราะความไม่รู้เกี่ยวกับสภาวะแห่งความเป็นจริง ด้วยเหตุนี้ “อวิชชา-ตัณหา” จึงเป็น รากเหง้าแห่ง อกุศลมูล (Thai tripitaka 29 /5 /21) เป็นสาเหตุแห่งทุกข์ ความลุ่มร้อนภายในจิตใจหาสันติสุขที่แท้จริงภายในตนเองไม่ได้ ด้วยเหตุผล 3 ประการ ได้แก่ โลภะจัดเป็นอกุศลมูล กรรมที่บุคคลผู้มีโลภะทำทางกาย วาจา และใจจัดเป็นอกุศลกรรม แม้กรรมของบุคคลผู้มีโลภะ ถูกโลภะครอบงำ มีจิตถูกโลภะกลุ้ม รุมก่อกุศลให้เกิดขึ้นแก่ผู้อื่นด้วยเรื่องที่ไม่จริง ด้วยการเบียดเบียน จองจำ ให้เสียทรัพย์ ตีเตียน หรือขบไล่ โดยอวดอ้างว่า “เรามีกำลัง ทรงพลัง” ก็จัดเป็นอกุศลกรรม บาปอกุศลกรรมจำนวนมากเหล่านี้ที่เกิดจากโลภะมีโลภะเป็นเหตุ มีโลภะเป็นแดนเกิด มีโลภะเป็นปัจจัยย่อมเกิดมีแก่บุคคลผู้มีโลภะนั้นด้วยประการฉะนี้

ผลกระทบ ว่าโดยเฉพาะการให้ผลของชาติปัจจุบัน ในทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่าความอยาก (โลภะ) ส่งผลต่อชีวิต 5 ลักษณะด้วยกัน คือ 1) เป็นเหตุให้เบียดเบียนชีวิตกันและกัน เช่น เช่นฆ่า ทำร้ายร่างกายกันเพราะเหตุแห่งความอยาก 2) เป็นเหตุให้เบียดเบียนทรัพย์สินของกันและกัน เช่น ลัก ขโมย จี้ ปล้น เพราะเหตุแห่งความอยาก 3) เป็นเหตุให้ล่วงละเมิดคู่ครองผิดศีลธรรมประเวณีต่อกัน เช่น เป็นชู้กับสามีภรรยา บุตรสาว บุตรชาย หญิงชายที่ไม่ได้ยินยอม ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ยังอยู่ในความดูแลห่วงหวนของผู้ปกครองเพราะเหตุแห่งความอยาก 4) เป็นเหตุให้ชั่วจิตทุจริตหลอกลวงว่าร้ายกัน เพื่อหวังให้ตัวเองได้ทรัพย์ หรือ หวังให้ผู้อื่นเสียทรัพย์และเสียเกียรติเพราะเหตุแห่งความอยาก 5) เสพสุรา ยาเสพติดมอมเมาตนเอง เพราะการเสพสุราสารเสพติดให้โทษนั้นย่อมเกิดจาก ความอยากไม่สามารถบังคับหักห้ามในตนเองได้

โทษะจัดเป็นอกุศลมูล กรรมที่บุคคลผู้มีโทษะทำทางกาย วาจา และใจจัดเป็นอกุศลกรรม แม้กรรมของบุคคลผู้มีโทษะ ถูกโทษะครอบงำ มีจิตถูกโทษะกลุ้มรุมก่อกุศลให้เกิดขึ้นแก่ผู้อื่นด้วยเรื่องที่ไม่จริง ด้วยการเบียดเบียน จองจำ ให้เสียทรัพย์ ตีเตียน หรือขบไล่ โดยอวดอ้างว่า “เรามีกำลัง ทรงพลัง” ก็จัดเป็น

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2567)

อภุศลกรรมบาปอกุศลธรรมจำนวนมากเหล่านี้เกิดจากโทสะ มีโทสะเป็นเหตุ มีโทสะเป็นแดนเกิด มีโทสะเป็นปัจจัยย่อมเกิดมีแก่บุคคลผู้มีโทสะนั้นด้วยประการฉะนี้

ผลกระทบ ความโกรธ เป็นสิ่งไม่ดีโดยส่วนเดียว ที่เรียกว่า เป็นอกุศล ฉะนั้น ความโกรธนั้นยิ่งไม่มียิ่งดีและพุทธธรรม แสดงว่าความโกรธมิใช่แรงกระตุ้นเชิงสร้างสรรค์ แต่เป็นแรงกระตุ้นเชิงทำลายเพราะฉะนั้นความโกรธจึงเป็นสิ่งที่ควรกำจัดให้สิ้นเชิงโดยมี วิธีการกำจัดเป็นขั้น ตอน คือเริ่มด้วยการควบคุม มิให้ความโกรธแสดง ความรุนแรงออกมาทาง พฤติกรรม ด้วยหลักการของศีล แล้วค่อย บรรเทาหรือทำให้ลดน้อยลงด้วยหลักการของ สมาธิแล้วจึงกำจัดหรือทำให้หมดสิ้นไปด้วย ขบวนการของปัญญาความโกรธในชีวิตประจำวัน ได้พบปัญหาจากความโกรธ คือ เมื่อคนขาดสติ ขาดขันติ ขาดเมตตา ก่อให้เกิดความโกรธและความโกรธส่งผลเสีย ต่อตนเองทั้งสุขภาพกายได้แก่โรคทางกายเช่น โรคหัวใจ ความดัน ปัญหาทางจิตใจ หรือปัญหาทางคุณธรรม เพราะผู้ที่โกรธจะสามารถก่อกวนความรุนแรงที่ไม่อาจคาดเดาได้ ความโกรธทำให้สามารถทำร้ายผู้มีคุณหรือก่ออาชญากรรมร้ายแรงก่อให้เกิดปัญหาการดำเนินชีวิต เพราะความโกรธทำให้ไม่สามารถควบคุม พฤติกรรมที่เกิดจากความโกรธทางกาย วาจา ก่อให้เกิดปัญหาต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และปัญหาทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต สาเหตุสำคัญก็คือ การขาดสติคิดพิจารณา ขาดความอดทน ขาดความเมตตาต่อกัน เป็นปัญหาในการดำเนินชีวิต (Srisawat, 2019)

โมหะจัดเป็นอกุศลมูล กรรมที่บุคคลผู้มีโมหะทำทางกาย วาจา และใจจัดเป็นอกุศลกรรม แม้กรรมของบุคคลผู้มีโมหะ ถูกโมหะครอบงำ มีจิตถูกโมหะกลุ้มรุมก่อทุกข์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้อื่นด้วยเรื่องที่ไม่จริง ด้วยการเบียดเบียน จ้องจํา ให้เสียทรัพย์สินเสีย หรือขับไล่ โดยอวดอ้างว่า “เรามีกำลัง ทรงพลัง” ก็จัดเป็นอกุศลกรรมบาปอกุศลธรรมจำนวนมากเหล่านี้เกิดจากโมหะ มีโมหะเป็นเหตุ มีโมหะเป็นแดนเกิดมีโมหะเป็นปัจจัยย่อมเกิดมีแก่บุคคลผู้มีโมหะนั้นด้วยประการฉะนี้

ผลกระทบ โมหะก่อให้เกิดสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์โมหะทำจิตให้กำเริบ โมหะเป็นภัยที่เกิดภายในคน (ส่วนมาก) ไม่รู้จักภัยนั้นคนหลงไม่รู้จักผล คนหลงไม่รู้จักเหตุความหลงครอบงำรชนเมื่อใด ความมืดบอดย่อมมีเมื่อนั้น โมหะ จึงเป็นกิเลสที่อันตรายต่อความคิด และการตัดสินใจมาก ท่านจึงให้แก้ด้วยสติ (รู้ตัว) สมาธิ (ตั้งใจจริง) และปัญญา (รอบรู้ตามเหตุตามผล) โมหะ เป็นกิเลสที่ไม่ปรากฏให้เห็นชัดเจนทางหน้าตาและการกระทำ เหมือนกับโลภะ และ โทสะ จึงต้องระวังให้ดี เพราะมันเข้ามาทางใจ หลงทำผิดต่าง ๆ ไปตามอารมณ์และสถานการณ์ จนทำให้เกิดความเสียหาย (Kullayanamitra, 2023)

สภาพปัญหาของสันติภาพภายนอก บ่อเกิดของปัญหาในการสร้างสันติภาพของมนุษย์เริ่มจากทัศนคติที่ไม่สอดคล้องกัน ตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่มีมานะทิฐิครอบงำด้วย โทสะ โมหะ โลภะ อยู่ก่อนแล้วจึงทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวเองและพวกพ้องโดยแสวงหาผลประโยชน์จากผู้อื่น และเมื่อใดก็ตามที่มนุษย์อีกฝ่ายไม่สามารถจะยอมรับสิ่งเหล่านี้ได้จึงเป็นมูลเหตุที่จะนำไปสู่ความสูญเสียอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และสิ่งที่เลวร้ายที่สุดคือผู้คนที่บริสุทธิ์ไม่ได้มีส่วนข้องด้วยต้องพลอยได้รับผลกระทบจากสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (PhraNarasak varadhammo (Thammasrijai), (2019)

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2567)

สงคราม สงครามนั้นเกิดขึ้นตลอดเวลาในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างร้ายแรง สงครามนั้นเกิดขึ้นเมื่อมีเกิดความขัดแย้งและไม่สามารถแก้ไขด้วยวิธีสันติ ความขัดแย้งนั้นขยายเป็นวงกว้างสุดท้ายจึงลงเอยด้วยการใช้กำลังทำสงคราม เพื่อกำจัดลัทธิรอนบพาทอำนาจของอีกฝ่าย

ผลกระทบของสงคราม ความเลวร้ายของสงคราม สร้างความขึ้นขมระทมไหม้ให้กับมนุษย์ผู้บริสุทธิ์มากมาย และทุกสงครามไม่มีใครชนะโดยที่ไม่มีการสูญเสีย เรียกได้ว่าสูญเสียกันทุกฝ่ายและบ่อยครั้งที่เกิดการทารุณกรรมต่อพลเรือน ตัวอย่างเช่น ความสูญเสีย 100 วันของสงครามยูเครน รัสเซีย นับตั้งแต่วันที่รัสเซียส่งกองทัพเข้ารุกรานยูเครน และสงครามนี้ทำให้โลกได้เห็นความโหดร้าย ความน่าสลดหดหู่มากมายที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ด้วยกัน กองทัพรัสเซียสูญเสียทหารเกินกว่า 30,000 นาย ทั้ง บาดเจ็บ ทูพลภาพ และเสียชีวิต (Bangkok News, 2023) ข้อมูลของศูนย์ฟื้นฟูเศรษฐกิจ (Center for Economic Recovery) ซึ่งเป็นกลุ่มนักเศรษฐศาสตร์และที่ปรึกษาของรัฐบาลยูเครน ระบุว่าในช่วงเวลา 23 วัน ที่รัสเซียทำสงครามกับยูเครน ทำให้รัสเซียสูญเสียเงินไปแล้วอย่างน้อย 19,900 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 6.6 แสนล้านบาท) สำหรับค่าใช้จ่ายโดยตรงด้านการทหาร และสูญเสียอาวุธยุทโธปกรณ์ไปแล้วคิดเป็นมูลค่า 9,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 3 แสนล้านบาท) นอกจากนี้ยังมีค่าใช้จ่ายในการยิงขีปนาวุธร่อน และการสูญเสียโอกาสเติบโตของผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ หรือจีดีพี ในช่วง 40 ปีข้างหน้า (คำนวณโดยยึดพื้นฐานการสูญเสียรายได้ของบุคคล) กองกำลังยูเครนประเมินว่า ความเสียหายของสงครามสำหรับรัสเซีย มีมูลค่าหลายหมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ ยูเครนอ้างเมื่อ 19 มี.ค. ว่า ทหารรัสเซียเสียชีวิตในสงครามนี้แล้วมากกว่า 14,400 นาย และหากจะคำนวณค่าใช้จ่ายโดยรวมทั้งหมด ก็จะต้องรวมค่าอพยพ, การรักษาทหารที่บาดเจ็บ, ค่ากระสุน, เชื้อเพลิง, อะไหล่, อาหาร และอื่น ๆ ด้วย

ความรุนแรง ความรุนแรงคือการทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งอาจจะเกิดจากธรรมชาติ อุบัติเหตุ หรือจากการกระทำมนุษย์ก็ได้ พฤติกรรมความรุนแรง ไม่ว่าจะด้วยการกระทำหรือวาจา การทำร้ายร่างกาย การด่าทอเสียดสี ล้วนนำมาซึ่งผลเสียหลายอย่างทั้งต่อตนเองและผู้อื่น พฤติกรรมความรุนแรงยังก่อให้เกิดความอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินได้อีกด้วย

ผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำ ทำให้เกิดบาดเจ็บ พิการ หรือถึงแก่ชีวิต เกิดปัญหาสุขภาพจิต มีพฤติกรรมก้าวร้าว เกิดภาวะการตั้งครมไม่พึงประสงค์ หรือการติดเชื่อเอดส์ และโรคทางเพศสัมพันธ์ ผลกระทบต่อครอบครัวเป็นเหตุให้ ครอบครัวไม่สงบสุข ความสัมพันธ์ในครอบครัวถูกทำลาย ผลกระทบต่อชุมชนและสังคมก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยในสังคมและบุคลากรของชาติขาดคุณภาพ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจทำให้สูญเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ศักยภาพและประสิทธิภาพในการทำงานลดลง ผลผลิตลดลงอันเป็นเหตุทำให้รายได้ลดลงด้วย ผู้กระทำความรุนแรงส่วนใหญ่ เป็นคนที่อยู่ในครอบครัว หรือเป็นคนรู้จักกับผู้ถูกกระทำและสถิติความรุนแรงต่อสตรีมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น (Thich nhat hanh, 1992)

พุทธวิถีในการสร้างสันติภาพ

พุทธศาสนาเป็นมรดกประเสริฐ ที่ได้รับส่งทอดมาจากองค์เถาตสู่ักปฏิบัติ พุทธสาวกเจ้ามากมาย ถ้าเรารู้วิธีที่จะใช้ปัญญาแห่งการสร้างความไม่แบ่งแยก ปัญญาแห่งการไม่มองทุกสิ่งเป็นสองฝ่าย เรา

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2567)

สร้างสันติภาพ ความสุข ความสามัคคีกลมเกลียวให้โลกใบนี้ให้กับประเทศชาติ ให้ชุมชนให้ครอบครัว คำสอนในพุทธศาสนานั้น มีความสอดคล้องสมัยในปัจจุบันอยู่เสมอ จึงจำเป็นต้องเรียนรู้และฝึกปฏิบัติตามหนทางพุทธศาสนาเพื่อที่จะช่วยให้เราเกิดปัญญามองเห็นรากเหง้าของความแบ่งแยก ความรุนแรง และวิธีที่จะจากการครอบงำของอภุศลมูล 3 ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 คือ **กุศลกรรมบถทางกาย** กุศลกรรมบถ คือ ความประพฤติ สม่่าเสมอ คือความประพฤติธรรมเป็นเหตุ ทางกาย วาจา ใจ โดยทางกายมี 3 ประการ ความประพฤติธรรมทางกายมี 3 ประการ คือ (Thai tripitaka 12/ 44/475) 1) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ คือ วางพันธอาวุธ และศัสตราวุธ มีความละอาย มีความเอ็นดู มุ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ 2) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ คือ ไม่ถือเอาทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจ ของผู้อื่นซึ่งอยู่ในบ้านหรือในป่าที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยจิตเป็นเหตุขโมย 3) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม คือ ไม่เป็นผู้ประพฤติล่วงในสตรีที่อยู่ในปกครองของมารดา ที่อยู่ในปกครองของบิดา ที่อยู่ในปกครองของมารดาบิดา ที่อยู่ในปกครองของพี่ชายน้องชาย ที่อยู่ในปกครองของพี่สาวน้องสาว ที่อยู่ในปกครองของญาติ ที่ประพฤติธรรมมีสามี มีกฎหมายคุ้มครองโดยที่สุด แม้สตรีที่บุรุษสวมด้วยพวงมาลัยหมายไว้ความประพฤติสม่่าเสมอ คือ ความประพฤติธรรมทางกายมี 3 ประการ (Thai tripitaka 12/441/467)

กุศลกรรมบถทางวาจา พระตถาคตตรัสว่า กุศลกรรมบถทางวาจา คือ ความสะอาดทางวาจา 4 อย่าง ความประพฤติธรรมทางวาจามี 4 ประการ คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ 1) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ คือ อยู่ในสภาอยู่ในบริษัทอยู่ท่ามกลางหมู่ญาติ อยู่ท่ามกลางหมู่ทหาร หรืออยู่ท่ามกลางราชสำนักถูกเขาอ้างเป็นพยานซักถามว่า ‘ท่านรู้สิ่งใด จง กล่าวสิ่งนั้น’ บุรุษนั้นไม่รู้ก็กล่าวว่า ‘ไม่รู้’ หรือรู้ก็กล่าวว่า ‘รู้’ ไม่เห็นก็กล่าวว่า ‘ไม่เห็น’ หรือเห็นก็ กล่าวว่า ‘เห็น’ ไม่กล่าวเท็จทั้งที่รู้เพราะตนเป็นเหตุบ้าง เพราะบุคคลอื่นเป็นเหตุบ้าง เพราะเหตุคือ เห็นแก่อำิสเล็กน้อยบ้าง 2) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดส่อเสียด คือ ฟังความฝ่ายนี้แล้วไม่ไปบอกฝ่ายโน้น เพื่อทำลายฝ่ายนี้ หรือฟังความฝ่ายโน้นแล้วไม่มาบอกฝ่ายนี้ เพื่อทำลายฝ่ายโน้น สมานคนที่แตกแยกกัน ส่งเสริมคนที่ปรองดองกัน ชื่นชมยินดีเพเลิดเพเลินต่อผู้ที่สามัคคีกัน พูดแต่ถ้อยคำที่สร้างสรรค์ความสามัคคี 3) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดคำหยาบ คือ พูดแต่คำไม่มีโทษ ไพเราะน่ารัก จับใจ เป็นคำของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ พอใจ 4) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ คือ พูดถูกเวลา พูดแต่คำจริง พูดอิง ประโยชน์ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดคำที่มีหลักฐาน มีที่อ้างอิง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์ ความสะอาดทางวาจามี 4 ประการ (Thai tripitaka 24/176/323)

กุศลกรรมบถทางใจ กุศลกรรมบถทางใจ คือ ความสะอาดทางใจ 3 อย่าง ความประพฤติธรรมทางใจ มี 3 ประการ และพระไตรปิฎก พระสูตรตันตปิฎกมัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ ในสาเลยยกสูตรได้กล่าวเกี่ยวกับ กุศลกรรมบถทางใจ คือ ความประพฤติสม่่าเสมอ คือความประพฤติธรรมเป็นเหตุ ความประพฤติสม่่าเสมอ คือความประพฤติธรรมทางใจมี 3 ประการ คือ 1) เป็นผู้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา คือ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่อง ปลื้มใจของผู้อื่นว่า ‘ทำอย่างไร ทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นจะพึงเป็นของเรา’ 2) เป็นผู้มิจิตไม่พยาบาท คือ ไม่มีจิตคิดร้ายว่า ‘ขอสัตว์เหล่านี้ จงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่มีจิตพยาบาท ไม่มี ทุกข์ มีสุข รักษาตนเถิด’ 3) เป็นสมาธิปฏิฐาน คือ มีความเห็นไม่วิปริตว่า ‘ทานที่ให้แล้วมีผล ยัญที่

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2567)

บูชาแล้วมีผล การเช่นสรวงมีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและทำชั่วมี โลกนี้มี โลกหน้ามี มารดามีคุณ บิดามีคุณ, โอปปาติกสัตว์มี สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วย ปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้ง มีอยู่ในโลก ความประพฤติดมฺาเสมอ คือความประพฤติธรรม ทางใจมีอยู่ 3 ประการ อย่างนี้ (Thai tripitaka 12/441/478) จากมูลเหตุของอกุศลมูล โลกะ โทสะ โมหะ เป็นเหตุปัจจัยที่สนับสนุนทำให้เกิดอกุศลกรรมทั้งหลายตามมา ดังนั้นตามที่เราได้เรียนมา ได้อ่านมาได้ฟังมา มีความจำได้หมายความว่านั้นยังไม่ได้ถือว่าเป็นปัญญา ทั้งยังไม่เป็นสัมมาทิฐิ หากจำต้องพิจารณาและการปฏิบัติพัฒนา การปฏิบัติก็คือ “ปหานะ คือ ต้องฝึกละอกุศลกรรมบถ 10 และฝึกละอกุศลมูล 3 ได้แก่ โลกะ โทสะ โมหะ อันเป็นข้อที่ต้องฝึกปฏิบัติในการละ “ภาวนา” คือการทำให้มีขึ้น ทำให้ได้ ทำให้เป็น คือ ต้องปฏิบัติฝึกตนเองที่จะประกอบกุศลกรรมบถ 10 และอบรมกุศลมูล 3 ให้มีขึ้น ให้บังเกิดขึ้นในจิตใจโดยทุกอย่างต้องอาศัยหลักของโยนิโสมนะ สิกการและการมี กัลยาณมิตร ตั้งแต่แรกเริ่ม และในหมวดธรรมบางหมวด เช่น มงคลสูตร ก็ได้ฟังอธิบายในทางปฏิบัติว่า ควรส้องเสพคบหาสัตบุรุษ คือ บัณฑิตเป็นกัลยาณมิตรนั่นเอง ฟังธรรมจากสัตบุรุษให้เกิดโยนิโสมนะ สิกการ และใส่ใจนำเอาธรรมที่สดับมานั้นใส่ไว้ในใจ ตั้งใจพิจารณาให้ถ้วนถี่ จับเหตุจับผล และน้อมนำมาปฏิบัติธรรมตามสมควรแก่ธรรม กล่าวคือ ข้อใดที่พึง ลด ละ เลิก ก็พึงทำ ข้อใดที่พึงปฏิบัติก็ต้องฝึกฝนปฏิบัติ และข้อใดที่ปฏิบัติก่อน ข้อใดที่ปฏิบัติภายหลัง ก็พึงทำตามลำดับนั้น ดังนี้ จึงกล่าวได้ว่านี่คือ

พุทธวิธีสู่สันติภาพ ต้นตอของอกุศลมูล 3 เปรียบได้กับไฟอเวจีอันร้อนแรงสามารถแผดเผาสรรพสัตว์ที่ยังแหวะช่องอยู่กับ โลกะ โทสะ โมหะ ให้มอดไหม้ได้เลยทันที จึงจำเป็นอย่างยิ่งต้องดับไฟ 3 กองนี้ให้สิ้นซากไม่ได้เกิดขึ้นมาอีก ประการแรก คือ การดับในชีวิตประจำวัน ดับสิ่งที่ก่อให้เกิดความวุ่นวายอันมีผลต่อการดำเนินชีวิตก่อน ในระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบนี้ โลกะจะเห็นบ่อยมาก รองลงมาคือโทสะและ โมหะ แท้จริงแล้ว อกุศลมูล 3 เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาแต่ไม่แข็งแรงเท่าโลกะ จึงไม่ค่อยเห็นพระตถาคตจึงทรงตรัสตามลำดับความเห็นง่าย จัดการได้ง่าย คือ โลกะ โทสะ โมหะ และประการต่อมา การดับเชิงระบบ อันดับแรกให้ดับตัวที่อยู่ต้นสุดก่อน โลกะอยู่ต้นหน้อย คือความอยากได้ อยากมี อยากเป็น อยากเสพ โทสะอยู่ต้นขึ้นมามาก อยากทำลายผู้อื่น ความคิดประทุษร้ายเป็นรากเหง้าของกิเลสอีกหลายตัว เช่น ความหงุดหงิด ความโกรธ ความผูกโกรธ พยาบาท ความคิดปองร้าย โมหะอยู่ลึกสุด เพราะมีอวิชชาเป็นรากเหง้า มีความฟุ้งซ่าน ความไม่รู้ไม่เข้าใจ ความมัวเมา ความประมาท ขาดสติ จึงจำเป็นมากในการขุดต้นตอถอนราก ถอนโคน แก่ไข ปฏิบัติพัฒนาตนให้เกิดสันติสุข สันติภาพให้เกิดภายในตนเอง

วิธีการแก้โลกะ กำจัดความอยากด้วยการให้ทาน เพราะความโลภเป็นมิตรกับความตระหนี่ แต่การให้ทานนั้นสามารถกำจัดความตระหนี่ ดังนั้นจึงเป็นตัวกำจัดความโลภได้อย่างดี การให้ทาน แบ่งเป็น 4 ประเภทด้วยกันคือ 1) ให้เพื่อต้องการชำระกิเลสของตน เรียก บริจาคทาน, 2) ให้เพื่อ ต้องการตอบแทนบูชาคุณ เรียกว่า ปฏิการทาน 3) ให้เพื่อต้องการสงเคราะห์ผู้กัมมิตราภาพ เรียกว่า สังคหทาน 4) ให้เพื่อต้องการอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อแก่คนที่ลำบากให้สบายขึ้น เรียกว่า อนุคหทาน (Phramaha Phenphak dhitamanō (Phramchuen), 2016)

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2567)

วิธีการแก้โทษ วิธีที่จะแก้ไขจิตใจให้มีความโกรธน้อย ให้มีความโกรธยาก จนถึงให้ไม่มีความโกรธเลย จำเป็นต้องสร้างเมตตาให้เกิดขึ้นในจิตใจให้มากพอจะยอมเข้าใจในเหตุผลของบุคคลอื่นที่ทำผิดพลาดหรือบกพร่อง ขณะเดียวกันจำเป็นต้องฝึกใจให้มีเหตุผล ให้เห็นเหตุผลเป็นสิ่งสำคัญเป็นสิ่งที่ควรเคารพ เมื่อเหตุผลเป็นสิ่งสำคัญในจิตใจของผู้ใดแล้ว ผู้นั้นจักเป็นผู้ไม่ใช้อารมณ์ ถึงแม้จะโกรธแล้ว แต่เมื่อเหตุผลเกิดขึ้นก็จะสามารถทำให้ความโกรธดับลงได้ จะไม่แสดงอารมณ์โกรธอย่างผู้ไม่มีเหตุผล และถ้าหมั่นอบรมเหตุผลหรือปัญญาประกอบด้วยเมตตาให้เกิดขึ้นเสมอในจิตใจ แม้มีเรื่องที่ผิดหุผิดตาผิดใจเกิดขึ้น เหตุผลอันประกอบด้วยเมตตาก็จะเกิดขึ้นก่อน อารมณ์จะเกิดไม่ทันหรือเกิดทันบ้างตามวิสัยของผู้เป็นปุถุชนไม่สิ้นกิเลสก็จะเบามากและน้อยครั้งมาก ทั้งผู้โกรธยาก โกรธน้อย และผู้โกรธง่ายโกรธมากควรอย่างยิ่งที่จะได้สนใจสังเกตให้รู้เข้าใจของตน มีความสุขทุกข์ เย็นร้อนอย่างไร ทั้งในเวลาโกรธและ ในเวลาที่ไม่โกรธ ประคตินั้นเมื่อโกรธก็มักจะไปเพ่งโทษผู้อื่นว่าเป็นเหตุให้ความโกรธเกิดขึ้น คือมักจะไปคิดว่าผู้อื่นนั้นพูดเช่นนั้นทำเช่นนั้นที่กระทบกระเทือนถึงผู้โกรธ การเพ่งโทษผู้อื่นเช่นนี้ไม่ใช่เป็นการทำให้จิตใจตนเองสบาย ตรงกันข้ามกลับเป็นการเพิ่มความไม่สบายให้ยิ่งขึ้นยิ่งเพ่งเห็นโทษของผู้อื่นมากขึ้นเพียงใด จิตตนเองก็จะยิ่งไม่สบายยิ่งขึ้นเพียงนั้นแต่ถ้าหยุดเพ่งโทษผู้อื่นเสีย เขาจะพูดจะทำอะไรก็ตามที่เป็นการกระทบกระเทือนถึงตนเองจริงหรือไม่ก็ตาม อย่าไปเพ่งดูให้ย้อนเข้ามาเพ่งดูจิตตนเองว่ากำลังมีความสุข ทุกข์อย่างไร มีอารมณ์อย่างไร ใจจะสบายขึ้นได้ด้วยการเพ่งนั้น ได้ความสุข มาแทนที่ทำไมให้ใจสบาย (Somdet Phra Sangharaja Sakalamahasanghaparinayaka, 2014)

วิธีการแก้ไขโมหะ การฝึกฝนและพัฒนาตนมนุษย์นั้นทางพุทธศาสนา จัดวางเป็นหลักเรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมี ดุลยภาพ 1) ศีล เป็นเรื่องของการฝึกในด้านพฤติกรรมโดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกศีล ก็คือวินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและการ พัฒนามนุษย์ เพราะว่าวินัยเป็นตัวการจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยจัดระเบียบความเป็นอยู่การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมให้เหมาะกับการพัฒนาและให้เอื้อโอกาสในการที่จะพัฒนา เมื่อฝึกได้ผลจนคนมีพฤติกรรมเคยชินที่ดีตามวินัยนั้นแล้วก็เกิดเป็นศีล ดังนั้นโดยสรุปวินัยจะมาเป็นรูปของการฝึกพฤติกรรมเคยชินที่ดีและการจัดสภาพแวดล้อมที่จะป้องกันไม่ให้มีพฤติกรรมที่ไม่ดีและเอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ดี ที่พึงประสงค์การฝึกคนให้คุ้นกับพฤติกรรมที่ดีตลอดจน การจัดระเบียบระบบทั้งหลายทั้งปวงในสังคมมนุษย์ (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2014) 2) สมาธิ เป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่การพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิตทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในด้านความสามารถของจิต เช่น ความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความแน่วแน่มั่นคง ความมีสติ สมาธิและในด้านความสุข เช่น ความอิ่มใจ ความร่าเริงเบิกบานใจ ความสดชื่นผ่องใส ความรู้สึกพอใจ พุดสัน ๆ ว่า พัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพและสุขภาพของจิต 3) ปัญญา เป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ตรวจสอบ คิดการต่าง ๆ สร้างสรรค์ เฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริงหรือรู้เห็นตามที่เป็นจริง ตลอดจนรู้แจ้งความจริงที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิตที่ทำให้มี

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2567)

จิตใจเป็นอิสระ ปลอดภัยไร้ทุกข์เข้าถึงอิสรภาพโดยสมบูรณ์ หลักทั้ง 3 ประการที่กล่าวมานี้เป็นส่วนประกอบ ของชีวิตที่ดีงาม เราก็ฝึกตนให้เจริญงอกงามในองค์ประกอบเหล่านี้ และให้องค์ประกอบเหล่านี้ นำเขาสู่การเข้าถึงอิสรภาพและสันติภาพที่แท้จริง ตัวการฝึกที่จะทำให้ชีวิตที่ดีงามเป็นสิกขา ตัวชีวิตที่ดีงามที่เกิดจากการฝึกนั้นก็เป็นมรรควิธี เป็นบ่อเกิดของสันติภาพขั้นสูงสุด เป็นหนทางการเข้าสู่นิพพาน

สันติภาพเป็นเรื่องของมนุษย์ผู้มีปัญญา ที่ต้องการใช้เหตุผลเข้ามาแก้ปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้ง ความรุนแรง ในทุกระดับ พุทธวิธีสู่สันติภาพที่มอบแก่มวลมนุษย์คือ กระบวนการที่อิงอาศัยหลัก “ไตรสิกขา” คือ “ศีล” การมีศีล เป็นเครื่องประกันได้ขั้นหนึ่งว่า มนุษย์อาจจะไม่เบียดเบียนกัน ด้วยกาย วาจา แต่เพียงแค่ขั้นศีลนี้ ไม่พอสำหรับการสร้างสันติภาพได้ จึงจำเป็นต้องพัฒนา จิต ปัญญา ที่มีหลักของกุศลกรรมบถ 10 คอยสนับสนุน มีโยนิโสมนสิการเป็นตัวช่วยคิดพิจารณาไปสู่เส้นทาง อันประเสริฐ มุ่งไปสู่วิถีแห่งสันติภายใน ให้สันติภาพเกิดขึ้นภายในของตนเองก่อน โดยสภาวะภายในจิตอันปราศจากความเคียดแค้น ชิงชัง อาฆาต พยาบาท ทำเมตตา กรุณาให้เกิดขึ้นพร้อมจะแผ่แผ่ให้บุคคลใกล้ชิด ครอบครัว แผ่ขยายชุมชนต่อไป พุทธวิธีสู่สันติภาพ คือมวลมนุษย์ต้องนำหลักธรรมข้างต้นมาฝึกปฏิบัติพัฒนาตน จนเกิดสันติภาพขึ้นภายในตน และสร้างสันติภาพให้เกิด ให้มีให้ได้กับตนเองก่อน แล้วจึงแบ่งปันสันติภาพแก่คนรอบข้างด้วยความรักและเมตตา ดังนั้นสันติภาพจะต้องเกิดขึ้นกับตนเองก่อน เมื่อใดมนุษย์ยังไม่มีสันติภาพกับตนเองได้ ก็เป็นเรื่องยากที่จะสร้างสันติภาพให้เกิดคนรอบข้างและชุมชนได้

สรุป

สันติภาพ หมายถึง ความสงบสุข ภาวะแห่งสันติ การมีมิตรภาพสูงสุดต่อสรรพสิ่งเป็นภาวะที่มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสามัคคี มีความรักความเมตตาและ ช่วยเหลืออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งสันติภาพแบ่งได้เป็น สันติภาพภายนอกและสันติภาพภายในทั้งนี้สันติภาพภายนอกที่ยั่งยืนนั้นจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากขาดสันติภาพภายใน เพราะสันติภาพที่แท้จริงต้องเกิดขึ้นจากจิตใจของมนุษย์ก่อน ด้วยการแปรเปลี่ยน โลภะ โทสะ โมหะ โดยการขัดเกลา กาย วาจา ใจ ให้ ฐิติ ฐิวั ฐิควรทำ ไม่ควรทำ ตามพุทธวิธี รู้วิธีกำจัดรากเหง้าต้นตอของอกุศลมูล และใช้ปัญญาแห่งการสร้างความไม่แบ่งแยกไม่สร้างความรุนแรง โดยวิถีแห่งธรรม กุศลกรรมบถ 10 ทางกาย วาจา และใจ ที่อิงอาศัยหลักของ ศีล สมาธิ ปัญญา ฝึกตนให้เจริญงอกงามในองค์ประกอบเหล่านี้ และให้องค์ประกอบเหล่านี้ นำเขาสู่การเข้าถึงอิสรภาพและสันติภาพที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานและองค์กร ถึงการพัฒนาประสิทธิภาพส่วนบุคคล ตลอดจนการเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อยอดสำหรับผู้สนใจ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1 องค์กรสงฆ์ควรพิจารณาสนับสนุนการสร้างสันติภาพทั้งในวัด ในสถานศึกษา โดยสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ เพื่อบ่มเพาะต้นกล้าแห่งสันติภาพให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2567)

1.2 ทุกองค์กรของภาครัฐต้องให้ความสำคัญของการส่งเสริมการสร้างสันติภาพทั้งภายใน และภายนอกองค์กร รวมทั้งจัดกิจกรรมให้ความรู้ในการพัฒนาจิตใจโดยอิงหลักพุทธวิถีในการสร้างสันติภาพนี้เพื่อประโยชน์สุขขององค์กร และปัจเจกบุคคล

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการศึกษาในขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดควรสร้างกระบวนการฝึกปฏิบัติในการสร้างสันติทดลองใช้ในสถานศึกษา

2.2 ควรศึกษาพุทธวิธีพัฒนาจิตใจเพื่อสร้างสันติภาพ หรือ วิเคราะห์พระมหารัชมังคลาจารย์ ในการสร้างสันติภาพ

References

- Bangkok News. (2023). *100 days of the Russia-Ukraine war*. Retrieved July 22, 2023, from <https://www.bangkokbiznews.com/world>
- Buddhadasa Bikkhu. (1988). *World peace*. Suratthani : Dhammathana Foundation.
- Kalyanamitra. (2023). *Dhamma Online*. Retrieved July 20, 2023, from [https://kalyanamitra.org/th/article/2022/01article detail](https://kalyanamitra.org/th/article/2022/01article%20detail)
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto). (2014). *How to develop people?*. Bangkok: Buddha Dhamma Foundation.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto). (2015). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok: Thanathuch Publishing Company.
- Phramaha Phenphark dhitamanö (Phramchuen). (2016). The method of solving the greed (lobha) problem to Buddhism. *Buddhist Psychology Journal*, 1(2), 1-14.
- Phrakru Prachot Ratanakorn. (2015). *Buddhist Peace: The Concept and Role of Thai Monks in Peacemaking*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Chaingmai.
- PhraNarasuk Varadhammo (Thammasrijai). (2019). *The Peace Bilding Prosess of Thich Nhat Hanh*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Khonkaen.
- Srisawat. S. (2019). Control anger on a daily basis according to Buddhadhamma. *Ramkhamhaeng Journal of Humanities*, 35(2), 205-219.
- Somdet Phra Nyanasamvara, Somdet Phra Sangharaja Sakalamahasanghaparinayaka. (2014) *Train your mind not to get angry*. Nakhonpratom: Salaphimkarn.
- Thich Nhat Hanh. (1992). *Understanding Our Mind*. California : Parallax Press.